

На наш погляд, потрібно також посилити державний контроль за дотриманням "Санітарних правил..." як в державних лісах, так і в лісах інших форм власності. Повинна бути також встановлена відповідальність за порушення вимог санітарних правил. Без цього вони мають декларативний характер, посадові особи та власники лісів можуть не зважати на акти перевірок та результати обстежень. Більш істотною повинна бути відповідальність за недотримання термінів проведення санітарних рубок, несвоєчасне виявлення, насамперед, осередків масового розвитку листогризних шкідників та вогнищ небезпечних хвороб (судинні мікози, деякі види некрозно-ракових хвороб, коренева губка, опеньок осінній). Усі інші вогнища хвороб (в т.ч. стовбурові гнилі, ракові хвороби), які мають хронічний характер розвитку і не потребують швидкого та оперативного реагування, також повинні своєчасно виявлятися та ставитися на облік.

Висновок. Санітарні правила в лісах України, затверджені Кабінетом Міністрів України ще в 1995 р., не повністю враховують особливості розвитку вогнищ фітопатогенних захворювань та закономірності масового розмноження комах-ксилофагів. Специфіка ведення лісового господарства в Україні, едафо-кліматичні умови вирощування і формування лісостанів, їх сучасний стан зумовлюють нагальну потребу внесення змін у чинні "Санітарні правила..."

Література

1. Василюкас А.П. Корневая губка и устойчивость экосистем хвойных лесов : монография / А.П. Василюкас. – Вильнюс : Изд-во "Мокслас", 1988. – 175 с.
2. Воронцов А.И. Технология защиты леса / А.И. Воронцов, Е.Г. Мозолева, Э.С. Соколова. – М. : Изд-во "Экология", 1991. – 304 с.
3. Крамарец В.А. Профилактика развития стволовых вредителей в производных ельниках Украинских Карпат / В.А. Крамарец // Устойчивое управление лесами и рациональное лесопользование : матер. Междунар. науч.-практ. конф., Минск, 18-21 мая 2010 г. – В 2-ох кн. – Минск : Изд-во БГТУ. – 2010. – Кн. 1. – С. 309-313.
4. Криницький Г.Т. Система лісвничих заходів щодо ліквідації наслідків масового вихання ялиників у буково-ялицевих типах лісу Карпат / Г.Т. Криницький, В.О. Крамарець // Лісівництво і агролісомеліорація : зб. наук. праць. – Харків : Вид-во УкрНДЛГА. – 2009. – Вип. 115. – С. 256-260.
5. Лісовий Кодекс України / В редакції Закону від 08.02.2006 р., № 3404 – IV (3404-15) // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 21, ст. 170. – 63 с.
6. Негруцкий С.Ф. Корневая губка / С.Ф. Негруцкий. – М. : Агропромиздат, 1986. – 196 с.
7. Санітарні правила в лісах України (затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 27.07.1995 р., № 555). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=555-95-%EF&check=4/UMfPEGznhhUF8.ZiePnC3XH14>.
8. Санитарные правила в лесах Республики Беларусь / Министерство лесного хозяйства Республики Беларусь. – Минск, 2006. – 35 с.
9. Санитарные правила в лесах Российской Федерации (в ред. Приказа МПР РФ от 05.04.2006 р., № 72). [Электронный ресурс]. – Доступный з <http://www.wood.ru/ru/fzsanit.html>.
10. Цилюрик А.В. Лісова фітопатологія : підручник [для студ. ВНЗ] / А.В. Цилюрик, С.В. Шевченко. – К. : Вид-во КВІЦ, 2008. – 464 с.
11. Instrukcja ochrony lasu. – Warszawa, 2004. – 276 s.

Криницький Г.Т., Крамарець В.А. "Санитарные правила в лесах Украины" – некоторые дискуссионные аспекты

В порядке дискуссии, исходя из современного состояния лесов, специфики ведения лесного хозяйства в Украине и практического опыта, рассмотрены отдельные положения действующих "Санитарных правил в лесах Украины", которые не всегда позволяют улучшить состояние насаждений, либо устарели или имеют неоднозначную трактовку.

Ключевые слова: состояние лесов, санитарные правила, фитоболезни, энтомофредители, дискуссионные вопросы.

Krynytskyy G.T., Kramarets V.O. "Sanitary rules in forests of Ukraine" – some debatable aspects

In order of discussion, according to the modern state of the forests, specific forestry conduct in Ukraine and practical experience, the separate positions of the operating "Sanitary rules in the forests of Ukraine" are examined. This "Sanitary rules..." not always allow to improve the state of planting or not actually or have ambiguous interpretation.

Keywords: state of forests, sanitary rules, phyto-illnesses, entomological wreckers, debatable questions.

УДК 581.527.7 Проф. М.І. Сорока, д-р біол. наук – НЛТУ України, м. Львів

ЛУЧНО-СТЕПОВА РОСЛИННІСТЬ ГАВРИЛОВОЇ ГОРИ (УКРАЇНСЬКЕ РОЗТОЧЧЯ)

Описано добре збережений осередок лучно-степової рослинності на Розточчі – урочище "Гаврилова Гора". Проведено інвентаризацію флори та фітоценотичних дослідження рослинності на основі методу Браун-Бланке. Результати показали, що природні комплекси цієї території мають неабияку наукову цінність та високу репрезентативність. Унаслідок дослідження виявлено біотоп 6210, який підлягає охороні в системі мережі Natura 2000 та є ключовим охоронним об'єктом біосферного резервату "Розточчя".

Ключові слова: лучні степи, флора, рідкісні види рослин, синтаксономія, біосферний резерват "Розточчя", Natura 2000.

Ксеротермні розточанські лучні степи є збідненими дериватами південно-східно-європейської термофільної рослинності, яка екстраординарно поширюється практично по всьому континенту. Існування такої рослинності на Розточчі зумовлене специфічними кліматичними, ґрунтовими й орографічними умовами: вона займає багаті карбонатом кальцію ґрунти з лужною або нейтральною реакцією і формується на освітлених верхів'ях пагорбів, розсилах вапняку і навіть південних експозиціях штучних насипів із високою сезонною температурою повітря та ґрунту. Лучні степи Розточчя – це реліктові залишки рослинності давніх тепліших і сухіших епох, багатовидові угруповання, у яких велику роль відіграють балканські, іллірійські та південно-східно-європейські види рослин на північній межі свого ареалу. У регіоні така рослинність характеризується великою ценотичною різноманітністю – від піонерних угруповань на лесах і гіпсах та низькоосокових угруповань дрібнокупінкової структури до мезофільних ценозів, які синтаксономічно наближаються до суходільних лук, і складені переважно дводольними гемікриптофітами. Застій води біля підніжжя схилів, найчастіше на мергелях та вапняках, провокує появу солончакових угруповань, а в місцях з інтенсивним випасом формуються варіанти, наближені до пустищних лук. Як і всі ділянки позазональної рослинності, лучні степи Розточчя відзначаються багатотою і оригіналь-

ною біотою. Тут трапляється понад 150 видів характерних судинних рослин (9 % видів регіону), серед яких багато раритетних. На таких ділянках відмічено велике видове різноманіття специфічних безхребетних, зокрема денних лускокрилих комах (*Diurna*), які відіграють значну роль як консументи і запилювачі, і мають особливе значення для існування таких екосистем, а самі розточанські лучні степи мають особливу цінність із соціологічного погляду [3].

Сучасна лучно-степова рослинність на Розточчі представлена фітоценозами класу **FESTUCO-BROMETEA Br.-Bl. et R. Tx. 1943**, порядку **Festucetalia valesiacae Br.-Bl. et R. Tx. 1943**, союзу **Cirsio-Brachypodium pinnati Hadač et Klika 1944 em Krausch 1961**. Найбільш характерними тут є ценози двох поліваріантних асоціацій: *Thalictro-Salvietum pratensis* Medw.-Korn. 1959 та *Origano-Brachypodietum* Medw.-Korn. et Kornaš 1963. Перша представлена угрупованнями ксеротермних злаків із домішками дводольних рослин, друга об'єднує фітоценози, сформовані на межі наскельних угруповань і заростей ксеротермних чагарників на кам'янистих карбонатних ґрунтах. Унаслідок заростання лучно-степових ділянок сосною підвищується ценотична значущість видів класу **VACCINIO-PICEETEA Br.-Bl. 1939**, формуються сосняки з лучно-степовими видами реліктового характеру в трав'яному ярусі, що погляду класичного фітоценогенезису є доволі дивним. Лучні степи Розточчя є місцями природного зростання рідкісних видів рослин: *Anemone sylvestris* L., *Aster amellus* L., *Cerasus fruticosa* (Pall.) Woronow, *Dianthus carthusianorum* L., *Digitalis grandiflora* Mill., *Gentianopsis ciliata* (L.) Ma, *Linum flavum* L., *Orchis mascula* (L.) L., *O. militaris* L., *O. morio* L., *O. purpurea* Huds., *O. ustulata* L., *Pulsatilla grandis* Wend., *P. patens* (L.) Mill., *Scorzonera purpurea* L., *S. rosea* Waldst. et Kit., *Trifolium rubens* L. Найбільші ділянки лучно-степової рослинності є поблизу сіл Виходи, Остшица, Залесе, Грудек, Недзеліска, в резерваті Мазярки Розточанського Парку Народового (Польське Розточчя) та в околицях сіл Мокротин, Поріччя, Великополе, Скварява, Верещиця, Гряда, Голоско, Малі Гори, Затока, в ур. Восьмаші, на г. Гарай та Піщаній Горі (Українське Розточчя) [1-5, 8, 10].

На польській частині регіону лучні степи охороняє держава всіма доступними способами, як, наприклад, у резерватах "Лабуні", "Мазярки", на територіях Південнорозточанського ландшафтного парку та Красницької площі охоронних ландшафтів, що дає змогу їм утримуватися у природному стані [10]. Натомість на території Українського Розточчя такі ділянки якщо й охороняються, то тільки пасивним способом, що вже призвело до зникнення їх більшої частини. Наприклад, охоронний режим заповідника "Розточчя" повністю знищив одну з найцінніших ділянок лучних степів в урочищі "Горбки", що не зауважили місцеві ботаніки. Лучно-степовий комплекс був сформований тут у незвичайному місці – на межі термофільної бучини *Carici pilosae-Fagetum* Moor 1952 em. Hartm. et Jahn 1967 та континентального соснового бору *Peucedano-Pinetum* W. Mat. (1962) 1973. Ця ділянка була місцем зростання таких унікальних видів, як *Campanula cervicaria* L., *Carex montana* L., *Daphne cneorum* L., *Dianthus carthusianorum* L., *D. pseudoserotinus* Blocki, *Digitalis grandiflora* Mill., *Festuca trachyphylla* (Hack.) Krajina, *Laserpitium latifolium* L., *Pyrethrum corymbosum* (L.) Scop., *Scorzonera purpurea* L. У плачевно-

му стані опинилися лучно-степові комплекси Страдчанської Гори, практично зникли вони в с. Гряда та Голоско. Саме тому заслуговує особливої уваги та ретельної охорони один із найкраще збережених осередків лучно-степової рослинності на Розточчі – урочище "Гаврилова Гора" поблизу с. Верещиця в Національному природному парку "Яворівський" (кв. 2, вид. 3), який ввійшов до складу біосферного резервату "Розточчя". У цьому урочищі на верхів'ї пагорба з виходами ратинських вапняків сформувався мозаїчний комплекс із лучних степів, екотонної чагарникової рослинності та широколистяних лісів, які становлять єдиний ксеротермний динамічний ряд. Рослинність Гаврилової Гори класифікують як біотоп із кодом середовища 6210, що підлягає охороні в системі європейської екомережі *Natura 2000* згідно з Директивою Ради ЄС 92/43/ЄЕС [5, 7, 8]. Під час фітосоціологічних описів в урочищі зафіксовано 146 видів вищих рослин. Сучасна синтаксономічна приналежність лучно-степової рослинності Гаврилової Гори окреслюється так:

- Cl. **FESTUCO-BROMETEA** Br.-Bl. et R. Tx. 1943;
- Ord. *Festucetalia valesiacae* Br.-Bl. et R. Tx. 1943;
- All. *Cirsio-Brachypodium pinnati* Hadač et Klika 1944 em Krausch 1961;
- Ass. *Origano-Brachypodietum* Medw.-Korn. et Kornaš 1963;
- Var. *Veronica spicata* (табл., описи 1, 2);
- Var. *Anthyllis vulneraria* (табл., описи 3-5);
- Var. *Teucrium chamaedrys* (табл., описи 6, 7);
- Var. *Melampyrum cristatum* (табл., описи 8, 9);
- Var. *Origanum vulgare* (табл., опис 10).

Табл. Синтаксономічна характеристика рослинності ур. "Гаврилова Гора"

Синтаксон	Ass. <i>Origano-Brachypodietum</i>									
№ опису	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Проективне вкриття (%)	100	80	80	100	100	100	70	50	80	100
Кількість видів	49	40	56	65	64	48	51	35	47	61
D. sp. Ass										
<i>Origanum vulgare</i>	+	+	+	+	1	1	+	+	+	5
<i>Agrimonia eupatoria</i>	.	.	+	+	.	+	.	+	+	+
<i>Clinopodium vulgare</i>	+	.	+	+	+	+	+	+	.	+
<i>Coronilla varia</i>	+	.	.	+	.	.	+	.	+	1
D. sp. Cl.: a – FESTUCO-BROMETEA ; b – <i>Festucetalia valesiacae</i>										
a <i>Acinos arvensis</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
a <i>Ajuga genevensis</i>	+	.	.	+
a <i>Artemisia campestris</i>	.	.	.	+	+
a <i>Asperula cynanchica</i>	+	+	+	+	+	+	+	.	+	+
a <i>Carlina vulgaris</i>	+	+	.	+	+	+	.	.	+	+
a <i>Centaurea rhenana</i>	+	.	.	.	+	.	.	.	+	+
a <i>Centaurea scabiosa</i>	.	.	+	.	+
a <i>Dianthus carthusianorum</i>	+	.	+	.	.	.
a <i>Euphorbia cyparissias</i>	+	.	+	+	+	+	+	+	+	+
a <i>Filipendula vulgaris</i>	.	.	.	+	.	+
a <i>Galium album</i>	.	.	.	+	+
a <i>Plantago media</i>	.	.	+	.	.	+	+	.	.	+
a <i>Poa compressa</i>	1	.	+	.	3	4	.	.	+	.
a <i>Poterium minor</i>	.	.	.	+	.	.	.	+	.	+

<i>a Stachys recta</i>	.	.	+	.	+
<i>a Teucrium chamaedrys</i>	.	+	+	.	+	5	5	1	+	+
<i>a Veronica spicata</i>	5	5	.	.	+	.	+	.	+	+
<i>a Helianthemum nummularium</i>	+	+	+	+	.	.	+	+	+	.
<i>b Astragalus danicus</i>	+
<i>b Campanula sibirica</i>	.	.	+	.	+	.	+	.	+	.
<i>b Potentilla arenaria</i>	.	2	.	+	+	.	.	.	+	.
<i>b Salvia verticillata</i>	.	.	+	+	+	.	+	.	+	+
<i>b Scabiosa ochroleuca</i>	.	.	+	.	.	.	+	.	.	+
D.sp.Cl.: <i>a – NARDO-CALLUNETEA</i> ; <i>b – Nardetalia</i> ; <i>c – Violion caninae</i> ; <i>d – Calluno-Ulicetalia</i> , <i>Calluno-Arctostaphyllion</i>										
<i>a Hieracium pilosella</i>	.	+	.	+	.	+	1	.	.	.
<i>a Luzula multiflora</i>	.	.	+	.	.	+
<i>a Veronica officinalis</i>	.	+	.	.	+	+	.	.	+	.
<i>b Polygala vulgaris</i>	+	.	+	.	.	+	+	.	.	.
<i>c Pimpinella saxifraga</i>	.	.	+	.	.	.	+	.	.	.
<i>c Thymus pulegioides</i>	+	.	+	+	+	+	+	.	+	+
<i>d Peucedanum oreoselinum</i>	.	.	+
D. sp. Cl.: <i>a – MOLINIO-ARRHENATHERETEA</i> ; <i>b – Plantaginetalia majoris</i> , <i>Poligonion avicularis</i> ; <i>c – Trifolio fragiferae-Agrostietalia stoloniferae</i> , <i>Agropyro-Rumicion crispi</i> ; <i>d – Moliniotalia caeruleae</i> ; <i>e – Molinion caeruleae</i> ; <i>f – Arrhenatheretalia</i> ; <i>g – Arrhenatherion elatioris</i> ; <i>h – Polygono-Trisetion</i> ; <i>i – Cynosurion</i>										
<i>a Centaurea jacea</i>	.	+
<i>a Cerastium holosteoides</i>	+	.	+	+	+	+	+	.	.	+
<i>a Festuca pratensis</i>	+	+	.	+	.	.
<i>a Festuca rubra</i>	+	+	.	.	+	.
<i>a Helictotrichon pubescens</i>	+	+
<i>a Holcus lanatus</i>	.	.	+	.	+
<i>a Lathyrus pratensis</i>	+	.	.	+
<i>a Phleum pratense</i>	+	.	.	.	+	.	.	+	.	.
<i>a Plantago lanceolata</i>	+	+	.	.	1	+	+	.	+	+
<i>a Poa pratensis</i>	.	+	.	+	.	+	.	.	.	+
<i>a Prunella vulgaris</i>	+	.	.	.	+	.	.	.	+	+
<i>a Ranunculus acris</i>	.	.	.	+	+
<i>a Rhinanthus minor</i>	+	.	+	.	.	+
<i>a Trifolium pratense</i>	+	.	.	.	+
<i>a Vicia cracca</i>	+	.	+	+	.	+
<i>b Geum urbanum</i>	.	.	+	+
<i>b Lolium perenne</i>	+	+
<i>c Carex hirta</i>	.	.	+
<i>d Deschampsia caespitosa</i>	+	.	.	.	1
<i>e Cnidium dubium</i>	.	.	.	+
<i>f Achillea millefolium</i>	+	+	+	+	+	+	+	.	+	+
<i>f Bellis perennis</i>	2	.	.	+	.	+	.	.	+	+
<i>f Bromus mollis</i>	.	+	.	+	+
<i>f Dactylis glomerata</i>	+	.	+	.	.	.	+	+	.	+
<i>f Daucus carota</i>	.	.	.	+	+	+	.	.	+	+
<i>f Leucanthemum vulgare</i>	.	.	.	+	.	.	+	.	.	+
<i>f Lotus arvensis</i>	+	.	.	+	+
<i>f Rhinanthus major</i>	+	.	.	.	+	.
<i>f Taraxacum officinale</i>	+	+	.	.	.	+	.	.	+	+

<i>f Trifolium dubium</i>	.	+	.	+	.	.	+	+	.	+
<i>g Anthyllis vulneraria</i>	+	.	5	5	4	+	.	+	+	+
<i>g Arrhenatherum elatius</i>	.	.	+	.	+	+
<i>g Campanula patula</i>	+
<i>g Pastinaca sativa</i>	.	.	.	+
<i>g Rumex thyrsiflorus</i>	+
<i>h Alchemilla gracilis</i>	+
<i>i Cynosurus cristatus</i>	.	+	+	+	+	.	+	+	+	+
<i>i Leontodon autumnalis</i>	.	.	+	.	.	.	+	+	.	+
<i>i Trifolium repens</i>	.	.	.	+
<i>i Veronica serpyllifolia</i>	+	+	+	+	+	+	.	.	+	.
D. sp. Cl.: <i>a – ARTEMISIETEA VULGARIS</i> , <i>ARTEMISIENEA VULGARIS</i> ; <i>b – Onopordetalia acanthii</i> , <i>Onopordion acanthii</i> ; <i>c – Onopordenion acanthii</i> ; <i>d – Dauco-Melilotenion</i> ; <i>e – GALIO-URTICENEA</i> , <i>Glechometalia hederaceae</i>										
<i>a Linaria vulgaris</i>	.	.	.	+	+
<i>b Artemisia absinthium</i>	.	.	+	+	.	.
<i>b Cichorium intybus</i>	.	.	.	+	.	.	+	.	.	+
<i>b Echium vulgare</i>	+	+	.	.	+	.	.	.	+	.
<i>b Melilotus officinalis</i>	+
<i>c Verbascum densiflorum</i>	+
<i>d Berteroa incana</i>	+	.	.	.	+	.
<i>e Glechoma hederacea</i>	+
D. sp. Cl.: <i>a – STELLARIETEA MEDIAE</i> ; <i>b – Centauretalia cyani</i> ; <i>c – Sisymbrietalia</i> , <i>Sisymbrium officinalis</i>										
<i>a Polygonum convolvulus</i>	+	.	.	.	+
<i>a Viola arvensis</i>	.	.	+	+	.	.	.	+	.	.
<i>b Odontites vulgaris</i>	.	+	+	.	+	+
<i>c Erigeron canadensis</i>	+	.	.	+	+	+	+	+	.	+
D. sp. Cl.: <i>a – EPILOBIETEA ANGUSTIFOLII</i> , <i>Atropetalia</i> ; <i>b – Atropion belladonnae</i> ; <i>c – Sambuco-Salicion</i>										
<i>a Calamagrostis epigeios</i>	.	1	+	+	.	+
<i>a Carex muricata</i>	.	.	.	+
<i>a Fragaria vesca</i>	.	.	+	+	.	+	+	+	+	+
<i>a Gnaphalium sylvaticum</i>	+	+	+	.	.
<i>b Verbascum nigrum</i>	+
<i>c Betula pendula</i>	+
<i>c Sorbus aucuparia</i>	+	+
D. sp. Cl.: <i>a – AGROPYRETEA INTERMIDIO-REPENTIS</i> , <i>Agropyretalia intermedio-repentis</i> , <i>Convolvulo-Agropyron repentis</i>										
<i>a Convolvulus arvensis</i>	.	.	+	+	+	.
D. sp. Cl.: <i>a – KOELERIO GLAUCAE-CORYNEPHORETEA CANESCENS</i> , <i>Corynephorretalia canescens</i> ; <i>b – Vicio lathyroidis-Potentillion argenteae</i>										
<i>a Alyssum calycinum</i>	1	+	+	.	+	+
<i>a Arenaria serpyllifolia</i>	+	+	+	.	.	+	.	.	+	.
<i>a Brachythecium albicans</i>	+	1	+	.	.
<i>a Ceratodon purpureus</i>	.	+	.	.	.	1	+	+	1	.
<i>a Erigeron acris</i>	.	.	.	+	+	.	.	.	+	.
<i>a Helichrisum arenarium</i>	+	.	+	+	+	.	+	+	.	.
<i>a Jasione montana</i>	.	+	+	.	.	+	.	+	+	+
<i>a Myosotis ramosissima</i>	.	.	.	+	+

<i>a Otites eugeniae</i>	.	+	.	.	+
<i>a Rumex acetosella</i>	.	+	1	.	.	.	1	.	.	.
<i>a Sedum acre</i>	+	1
<i>a Thymus serpyllum</i>	.	+
<i>a Trifolium arvense</i>	.	.	.	1	+	.	.	.	+	.
<i>a Trifolium campestre</i>	.	.	+
<i>b Cerastium arvense</i>	.	+
<i>b Dianthus deltoides</i>	.	.	.	+	+	+
<i>b Hypericum perforatum</i>	.	+	.	+	+	.	.	.	+	.
<i>b Knautia arvensis</i>	.	.	+	+	+	+
<i>b Potentilla argentea</i>	.	.	.	+	.	.	.	+	.	.
D. sp. Cl.: <i>a</i> – TRIFOLIO-GERANIETEA SANQUINEI , <i>Origanetalia</i> ; <i>b</i> – <i>Geranion sanquinei</i> ; <i>c</i> – <i>Trifolion medii</i>										
<i>a Galium verum</i>	+	+	+	+	+	.	.	+	+	+
<i>b Medicago falcata</i>	.	.	+	.	.	.	+	.	.	.
<i>b Melampyrum cristatum</i>	+	.	+	+	+	+	+	5	5	+
<i>c Agrimonia procera</i>	.	+	.	.	.	+
<i>c Trifolium medium</i>	+	.	.	.
D. sp. Cl.: <i>a</i> – QUERCO-FAGETEA ; <i>b</i> – <i>Quercetalia pubescenti-petraeae</i> ; <i>c</i> – <i>Potentillo albae-Quercion petraeae</i> ; <i>d</i> – <i>Fagetalia sylvaticae</i> ; <i>e</i> – <i>Fagion sylvaticae</i> ; <i>f</i> – <i>Carpinion betuli</i>										
<i>a Euonymus europaeus</i>	+
<i>b Campanula persicifolia</i>	.	.	.	+	.	.	.	+	.	.
<i>c Ranunculus polyanthemos</i>	.	.	.	+	.	.	+	.	.	.
<i>d Lilium martagon</i>	+	.	.	+
<i>d Primula elatior</i>	.	.	+	+	.	.	+	+	.	+
<i>e Cephalanthera damasonium</i>	+	.	.	+
<i>f Melampyrum nemorosum</i>	+	.	.	.	+	.
Інші види:										
<i>Agrostis tenuis</i>	1	1	+	+	+	+	+	+	+	.
<i>Asperula reptans</i>	.	.	.	+
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	.	.	.	+	+	.	+	.	+	+
<i>Briza media</i>	+	1	+	.	.
<i>Cruciata glabra</i>	.	.	.	+
<i>Erodium cicutarium</i>	+	.	.	.	+
<i>Malva excisa</i>	+	.	.	.	+
<i>Medicago lupulina</i>	1	+	+	+	+
<i>Mentha arvensis</i>	+	+	+	+	+	.	+	.	.	+
<i>Orobancha caryophylla</i>	+	.	.	+	+
<i>Orobancha minor</i>	+	.	+
<i>Phleum nodosum</i>	.	.	.	+	+	+	1	.	.	+
<i>Senecio jacobae</i>	.	.	+	+	+
<i>Silene vulgaris</i>	+	1	+	+	.	.	+	.	+	+
<i>Stenactis annua</i>	.	+	.	.	+
<i>Thuidium abietinum</i>	+	.	+
<i>Veronica chamaedrys</i>	.	+	.	.	+	+	.	+	+	.
<i>Viburnum opulus</i>	.	.	.	+
<i>Vincetoxicum hirsutinaria</i>	.	.	.	+	+	.	+	.	.	+
<i>Viola tricolor</i>	.	.	+	.	+	.	.	+	.	.
<i>Viscaria vulgaris</i>	+

Головною загрозою для існування природного комплексу Гаврилової Гори є вторинні сукцесії, внаслідок чого фітоценози лучно-степової рослинності набувають рис суходільних лук та переходять у екотонні чагарники класу **TRIFOLIO-GERANIETEA SANQUINEI** Th. Müller 1962, які тут є першою стадією формування термофільних бучин. Такі динамічні тенденції лучних степів Гаврилової Гори зумовлені процесами евтрофізації середовища, які відбуваються внаслідок нагромадження рослинного опаду. У первинних степових ландшафтах відбувалося природне очищення від надміру органіки випасом чисельних стад копитних тварин та пожежами, які виникали спонтанно і слугували регуляторами трофності субстрату і гарантими існування таких ценозів. Сучасні ж ценози лучних степів підтримують структуру і склад не пожежами, а видаленням фітомаси викошуванням та випасом тварин, і на Розточчі їх існування у більшості випадків пов'язане з традиційними способами пасовищного господарства. Оскільки лучні степи Розточчя входять до динамічного ряду зональної неморальнолісової рослинності, то після припинення використання вони заростають деревною рослинністю, тому для їх збереження необхідно застосовувати активні методи охорони, які полягають у частковому видаленні фітомаси.

Література

1. Богайчук Р.С. Степова рослинність Західного Поділля / Р.С. Богайчук, Г.С. Куковиця // Український ботанічний журнал : наук. журнал НАН України. – 1969. – Вип. 26, № 5. – С. 17-21.
2. Дідух Я.П. Ксеротермна рослинність північно-західного Поділля / Я.П. Дідух, І.А. Коротченко // Вісник Львівського університету. – Сер.: Біологічна. – Львів : Вид-во ЛНУ ім. Івана Франка. – 2003. – Вип. 34. – С. 82-91.
3. Канарський Ю.В. Угрупування денних лускокрилих (*Lepidoptera*, *Diurna*) як структурний елемент лучних екосистем Українського Розточчя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. біол. наук / Ю.В. Канарський. – Дніпропетровськ, 2006. – 24 с.
4. Куковиця Г.С. Синтаксономія лучних степів Західного Поділля (Україна) / Г.С. Куковиця, Я.І. Мовчан, В.А. Соломаха, Шеляг-Ю.Р. Сосонко // Український ботанічний журнал : наук. журнал НАН України. – 1994. – Вип. 51, № 2/3. – С. 35-47.
5. Сорока М.І. Біотопи мережі Natura 2000 на Розточчі / М.І. Сорока. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ekontsh.civicua.org/tezy2011/soroka.pdf>.
6. Сорока М.І. Рослинність Українського Розточчя / М.І. Сорока. – Львів : Вид-во "Світ", 2008. – 432 с.
7. Сорока М.І. Солологічна оцінка фітобіоти території проєктованого Міжнародного біосферного резервату "Розточчя" / М.І. Сорока // Стан і біорізноманіття екосистем Шацького національного природного парку. – Львів : Вид-во "Сполом", 2009. – С. 106-107.
8. Сорока М.І. Флора та рослинність території, зарезервованої під створення міжнародного біосферного резервату "Розточчя" : матер. до проекту та номінаційної форми / М.І. Сорока. – Львів : Вид-во НЛТУ України, 2006-2008. – 115 с.
9. Тасенкевич Л. Рідкісні та зникаючі види рослин Львівщини / Л. Тасенкевич, Н. Калинович, М. Сорока, Л. Борсукевич та ін. – Львів : Вид-во "Бона", 2011. – 124 с.
10. Fijałkowski D. Ochrona przyrody i środowiska naturalnego w środkowowschodniej Polsce / D. Fijałkowski. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1996. – 318 s.

Сорока М.І. Лугово-степная растительность Гавриловой Горы (Украинское Расточье)

Описан хорошо сохранившийся участок лугово-степной растительности на Расточье – урочище "Гаврилова Гора". Проведены инвентаризация флоры и фитоценоотические исследования растительности на основе метода Браун-Бланке. Результаты показали, что природные комплексы этой территории имеют большую научную

ценность и высокую репрезентативность. Вследствие исследований выявлен биотоп 6210, который подлежит охране в системе сети Natura 2000 и является ключевым охраняемым объектом биосферного резервата "Расточье".

Ключевые слова: луговые степи, флора, редкие виды растений, синтаксономия, биосферный резерват "Расточье", Natura 2000.

Soroka M.I. Meadow-steppe vegetation of the Gavrilova Gora (Ukrainian Roztochia).

A well-preserved center of a meadow-steppe vegetation in Roztochia – tract "Gavrilova Gora" was described. An inventory of flora and also phytocoenotic researches of vegetation based on the Braun-Blanquet method was made. Results showed that the natural complexes of this territory had an outstanding scientific value and high representative. As a result, the biotope 6210 that is protected by the system of Natura 2000 network and is a key object of the biosphere reserve "Roztochia" protection, was found.

Keywords: meadow steppes, flora, rare plant species, syntaxonomy, biosphere reserve "Roztochia", Natura 2000.

УДК 630*5

Доц. Г.Г. Гриник, канд. с.-г. наук, ст. наук. співроб. –
НЛТУ України, м. Львів

ЛІСІВНИЧО-ТАКСАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ДИНАМІКА СКЛАДУ ГІРСЬКИХ БУКНЯКІВ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

Здійснено аналіз лісівничо-таксаційних особливостей та динаміки частки головної породи у складі букових деревостанів на території держлісфонду в Українських Карпатах. Досліджено особливості залежності лісівничо-таксаційних показників деревостанів з різною часткою бука європейського у їхньому складі для груп висот над рівнем моря (н.р.м.) та експозиції. Встановлено кращі умови росту для таких деревостанів з урахуванням орографічних особливостей рельєфу. Проаналізовано особливості вікової динаміки частки головної породи від експозиції та висоти н.р.м.

Вступ. Букові деревостани займають значну площу на території Українських Карпат [3]. Бук лісовий є цінною деревною породою, яка формує як чисті, так і змішані деревостани [2]. Окрім цього, частка бука лісового у деревостанах ялини європейської та ялиці білої підвищують стійкість таких деревостанів до кореневих патогенів та фітошкідників [4]. На різних експозиціях та висотах н.р.м. частка участі бука лісового як головної породи по-різному впливає на формування та ріст деревостанів.

Метою роботи є встановлення типологічної та вікової структури букових деревостанів в Українських Карпатах з різною часткою головної породи у складі з урахуванням орографічних особливостей місцевості.

Об'єктом дослідження були букові деревостани різного складу Українських Карпат. Для аналізу з поведінкової бази даних ВО "Укдержліспроєкт", актуальної станом на 01.01.2004 р., було відібрано ділянки з перевагою бука лісового з урахуванням частки головної породи у складі насадження та з урахуванням орографічних умов місцевості, а саме: висота над рівнем моря (н.р.м.) та експозиція схилу. У межах груп віку здійснено групування площ і запасів ділянок за часткою головної породи у складі деревостану, за типом лісорослинних умов, за класами бонітету та за відносними повнотами загалом.

Результати досліджень. Розподіл лісостанів з участю бука лісового за часткою у складі та типами лісорослинних умов з поділом за діапазонами висот н.р.м. представлено у табл. 1.

Табл. 1. Розподіл лісостанів з участю бука лісового за часткою у складі та типами лісорослинних умов у гірських умовах (чисельник – площа, га; знаменник – запас, тис. м³)

Частка у складі	Висота н.р.м., м	Типи лісорослинних умов								Разом
		B ₂	B ₃	C ₁	C ₂	C ₃	C ₄	D ₂	D ₃	
2	300-800	–	–	–	1,8 0,20	33,0 5,71	–	103,5 7,09	179,8 36,93	318,1 49,93
	801-1099	–	–	–	–	43,8 8,43	–	11,3 0,28	68,1 7,76	123,2 16,47
	1100-1800	–	–	–	–	–	–	–	–	–
3	300-800	–	–	–	123,5 25,07	836,2 188,38	–	374,1 38,84	1813,0 356,54	3146,8 608,83
	801-1099	–	–	–	13,9 5,89	474,3 103,87	–	41,9 1,76	844,9 249,91	1375,0 361,43
	1100-1800	–	–	–	–	88,5 24,55	–	–	1,2 0,31	89,7 24,86
4	300-800	1,2 0,17	11,0 1,85	–	376,2 83,83	2542,1 617,56	–	1049,9 199,42	5050,3 1215,42	9031,4 2118,42
	801-1099	–	–	–	24,9 4,49	2283,3 616,90	–	33,0 2,65	2249,7 557,24	4590,9 1181,28
	1100-1800	–	–	–	–	481,1 125,51	–	–	117,6 34,95	598,7 160,46
5	300-800	–	15,5 4,15	–	750,4 216,75	4993,1 1498,43	–	2375,2 621,74	7451,2 2176,07	15585,4 4517,14
	801-1099	–	9,3 2,51	–	13,9 4,06	5239,4 1649,77	–	112,0 46,70	4050,1 1216,25	9424,7 2919,29
	1100-1800	–	–	–	–	1308,3 390,91	–	–	113,1 38,61	1421,4 429,52
6	300-800	–	22,1 6,23	–	1065,3 305,78	7526,7 2426,24	4,2 0,92	3003,5 766,55	12896,3 4297,00	24519,9 7803,28
	801-1099	–	–	–	47,3 16,83	10188,9 3283,76	–	176,6 50,34	5123,8 1692,52	15536,6 5043,45
	1100-1800	–	–	–	–	2484,9 775,25	–	4,3 1,40	209,2 70,29	2698,4 846,94
7	300-800	–	32,0 9,09	28,2 7,50	1578,2 493,26	9133,9 3031,97	0,4 0,16	4193,6 1445,05	18120,7 6504,90	33087,0 11491,93
	801-1099	–	–	–	124,6 40,26	9899,4 3407,16	–	236,0 78,14	6933,5 2511,74	17193,5 6037,30
	1100-1800	–	–	–	24,1 6,45	2780,0 893,08	–	2,2 0,90	456,6 146,18	3262,9 1046,61
8	300-800	2,5 0,65	3,9 1,10	–	1882,9 640,04	11166,3 3744,79	0,3 0,07	5882,5 2135,45	21794,2 8156,90	40732,6 14679,00
	801-1099	–	–	–	124,9 40,62	9458,2 3227,26	–	335,2 126,88	8853,5 3244,44	18771,8 6639,20
	1100-1800	–	1,0 0,17	–	50,0 16,43	3265,4 1054,89	–	13,2 6,22	569,7 223,71	3899,3 1301,42
9	300-800	–	1,2 0,24	1,5 0,57	1758,8 659,42	7437,6 2539,32	3,6 1,48	4839,0 1791,84	15332,9 5863,16	29374,6 10856,03
	801-1099	–	–	–	65,2 19,03	5809,5 1962,71	–	237,3 88,75	4728,2 1768,41	10840,2 3838,90
	1100-1800	–	–	–	41,0 12,47	2366,1 784,00	–	–	410,6 165,67	2817,7 962,14
10	300-800	3,8 0,66	27,0 6,08	1,4 0,37	4923,1 1843,54	21011,2 7406,57	–	15300,5 6064,42	44735,6 18130,07	86004,4 33452,26
	801-1099	–	2,7 0,58	–	354,5 121,59	10736,7 3807,33	–	688,0 241,43	12764,0 4766,42	24545,9 8937,35
	1100-1800	–	10,3 1,47	–	281,6 95,00	5179,7 1723,36	–	86,4 33,57	1215,3 478,39	6773,3 2331,79
Всього		7,5 1,48	136,0 33,47	31,1 8,44	13626,1 4651,01	136767,6 45297,71	8,5 2,63	39099,2 13749,42	176083,1 63909,79	4,3 1,28